

MEISJE, 1983

LINN ULLMANN

MEISJE,
1983

Uit het Noors vertaald
door Lucy Pijtersen

HET GETIJ
DE GEUS

De vertaler heeft voor deze vertaling een projectsubsidie van het
Nederlands Letterenfonds ontvangen.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze vertaling kwam mede tot stand dankzij NORLA.
Norwegian Literature Abroad

N
NORLA
NORWEGIAN LITERATURE ABROAD

Oorspronkelijke titel *Jente, 1983*, verschenen bij
Forlaget Oktober AS, Oslo 2021

All rights reserved

Oorspronkelijke tekst © Linn Ullmann 2021

Nederlandse vertaling © Lucy Pijtersen en

De Geus BV, Amsterdam 2022

Het Getij maakt deel uit van Singel Uitgeverijen, Amsterdam

Zetwerk Perfect Service, Reeuwijk

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagillustratie © Albane Navizet/Kipa/Syigma via Getty Images

ISBN 978 90 445 4768 9

NUR 302

Voor Niels

Toen ze ontwaakte, bevond ze zich in een groot bos; ze ging weer op weg, maar waarheen wist ze niet.

– Koning Valemon de witte beer (Noors volksprookje)

I

BLAUW

Ik ben zestien en leg mijn armen gekruist op de hoge tafel, ik laat mijn wang op mijn ene arm rusten en kijk in de camera. Op de foto, die niet meer bestaat en die waarschijnlijk niemand behalve ikzelf zich nog herinnert, zie je een stukje van mijn blote schouders. Ik denk dat de foto is bedoeld om naaktheid te suggereren, dat een jonge vrouw alleen maar een paar lange oorbellen nodig heeft om de wijde wereld in te gaan.

Dat jij nog bestond had ik ook niet gedacht, maar anderhalf jaar geleden, in september, verscheen je plotseling onder een iep en eiste je dat ik naar je luisterde.

Je bent doorzichtig. Volkomen zonder gelaatstrekken. Waterachtig.

Ik kan zeggen: Onze moeder baarde je in haar slaap en vervolgens verdween je.

Ik kan zeggen: Jou beschrijven is het moeilijkste wat ik ooit heb geprobeerd. Je eist onmogelijke dingen van me en luistert niet als ik zeg dat het me niet lukt.

Soms denk ik dat onze moeder vermoedt dat ze er nog een heeft, dat we met zijn tweeën zijn, maar dan slaat ze die gedachte weer van zich af. *Weg!*

Deze lente zweven de iepencentjes boven Oslo, dag in, dag uit vallen ze op de grond, als een zacht buitje, zwijgend en wit, als blaadjes of als vieze sneeuw hopen ze zich op langs de trottoirs en in de parken, ze dwarrelen boven de daken. Ik zoek op internet of het een goed of een slecht teken is, *wat betekent dit*, ik bedoel dat het er zoveel zijn. Is het wel een teken? Misschien hecht ik te veel waarde aan tekens of wat ik als tekens beschouw. Iepencentjes waaien de huizen van mensen binnen, dunne vliesjes die volstrekt niet aan

centen doen denken en die in de lucht verschillende patronen vormen. Ze vlijen zich neer op de vloer, in de badkuip, tussen de lakens. Ik zoek op *extreme hoeveelheid iepencentjes* maar vind niets. Ik zoek op *iepentjes tekens*, maar ook dat geeft geen resultaat.

Blijf liggen, zei je bijna zorgzaam, *ik sluit je in mijn armen*. Ik wilde opstaan, het was ochtend, ik hoorde Eva's stem in de woonkamer, mijn man zei iets tegen haar en ze lachte, maar jij zei *nee*. Dus bleef ik liggen en luisterde op mijn mobiel naar een interview met de Amerikaanse dichteres Sharon Olds. Ze zei dat een van de redenen om zich niet langer op te maken was dat ze mensen wilde laten schrikken; als ze dicht genoeg bij haar komen, zei ze, zien ze dat er iets veranderd is, dat er iets niet klopt. Ik ben embryonaal, zei ze (en toen dacht ik aan jou), geen wenkbrauwen, geen oogleden, geen mond.

Maar ik heb *wel* al die dingen (wenkbrauwen, oogleden, mond) en de foto waar ik over ga vertellen is door A gemaakt in de winter van 1983, in een fotostudio in Parijs. De lange oorbellen waren van stras, ze waren niet kostbaar, integendeel, mijn juwelenkistje in New York, in het appartement dat ik met mijn moeder deelde, zat vol met dat soort oorbellen. Bungelende bellen. Blinkende bellen. Stras. Nep. Maar die ene steen, vlak bij mijn oorlel, was blauw, dat weet ik nog.

~

De nieuwe mantel, begin januari 1983 gekocht bij Bloomingdale's, is enkellang, gemaakt van een blauwe wollen stof en met een knoopceintuur om mijn middel. Ik ben zestien. A woont in New York, maar heeft een appartement in Parijs. Misschien kun je een keertje meegaan, zegt hij.

~

Toen ik zes of zeven was, opnieuw toen ik elf was en nog een derde keer toen ik dertien was, droomde ik over een grote blauwe kwal met lange tentakels. Alles in die droom was blauw. Mijn lippen, omdat het koud was in het water en ik vernikkelde, de wolken, de zee. Ergens las ik (toen ik volwassen was en er niet meer over droomde) dat kwallen tijdens hun leven verschillende vormen aannemen. Larve, poliep, klok. Ik was niet bang. Niet in mijn droom.

~

Ik ben zestien. Het is nacht. Ik ben in A's appartement in Parijs, maar heb mijn mantel niet uitgetrokken. Het is een kleine woning, één kamer en een keuken met een houten vloer en hoge ramen, en een badkamer met blauwe tegels boven de wasbak. Ik sta midden in de grote kamer. Ik heb mijn armen om me heen geslagen, als een soort omhelzing, of als een extra ceintuur om de mantel op zijn plaats te houden.

Wil je die mantel niet uitdoen?

O jawel.

Het is heel laat.

Ja.

Waarom ben je hiernaartoe gekomen?

Wat bedoel je?

En niet naar je hotel gegaan?

~

Jij bent het meisje dat niet wil sterven, en nu, nadat je jarenlang was weggebleven, dool je weer in mij rond. Toen ik klein was, stelde ik me voor dat je afwisselend in het behang en in mijn kleren woonde, en dat je op een groot insect leek, een libelle, en in plaats van een jurk droeg je een dubbele set glinsterende vleugels.

Ik stelde me voor dat we zussen waren. Ik heb vier levende halfzussen, maar ik miste een *hele* zus, een *echte* zus, een die er *altijd* was. Mijn beste vriendin was Heidi, we leken sprekend op elkaar, maar Heidi had zelf een zus. Jij en ik spraken af dat we elkaar nooit zouden verlaten. Ik wilde dat we ons bloed zouden mengen, maar jij had natuurlijk geen bloed, dus dat lieten we maar zitten.

Toen ik klein was, was ik bang voor insecten en het donker, en voor volwassen mensen die dronken werden...

en voor kernoorlogen en de woede van mijn ouders...

en voor de dood, niet mijn eigen, maar die van mama...

en voor balsporten en harde geluiden...

en om aangeraakt en vastgehouden te worden...

~

De eerste keer dat ik A ontmoette, was in een lift in de Carnegie Hall Tower tussen W 56th en 57th Street. De lift ging omhoog en we spraken niet met elkaar, dus misschien is het woord *ontmoette* niet correct. Zoals ik het nu voor me zie, bijna veertig jaar later, was het druk in de lift, hij stopte diverse malen, verdieping na verdieping, en mensen stapten in en uit. Later zei hij dat hij voor mijn glimlach was gevallen. Dat geloof ik niet. Ik glimlachte nooit. In elk geval niet toen ik zestien was. Misschien viel hij voor mijn roze met wit gestreepte jurk, half snoeperig, half punk, en mijn grote rode wollen muts uit Noorwegen. *Mama's muts*. Ik bedoel niet dat hij viel voor die jurk als zodanig – mouwloos, met smalle schouderbandjes, strak om borsten en taille om daarna uit te lopen in een zachte rok die tot op de knieën reikte – maar voor het meisje dat er zo duidelijk van genoot zich daarin te vertonen. Die smalle taille heeft ze lang gehad, haar borsten zijn bijna nieuw en nog niet volledig ontwikkeld. Tot aan de jaarwisseling van 1981-1982 was ze plat. Het geleende, open leren jack hangt vier maten te groot om haar blote schouders en vormt een heftig contrast met de roze met wit gestreepte zomerjurk eronder; de enige functie van het leren jack in dat plaatje is dat het moet worden uitgetrokken. Iemand moet het domweg van haar aftrekken.

Volgens een onderzoek dat ik las over de samenstelling van het lichaam, bestaan hersenen en hart voor drieënzeventig procent uit water, de longen voor drieëntachtig procent, de huid voor vierenzestig procent, de spieren en nieren voor negenenzeventig procent en het skelet voor eenendertig procent. Alles wat ik hier beschrijf, dat wat zich afspeelde

voor, tijdens en nadat A in Parijs een foto van mij had genomen, bestaat voornamelijk uit vergeten, zoals het lichaam voor het grootste deel uit water bestaat. Over wat ik me niet herinner, wat zich slechts aandient als dromen, gewaarwordingen of pijn, kan niet worden geschreven. Toch moet ik erover schrijven.

~

A liep de lift uit, de lange gang in, hij betrad zijn fotostudio en belde de vrouw op die ik hier Maxine zal noemen en die in hetzelfde gebouw haar kantoor had. *Ik heb daarnet een meisje gezien in de lift. Hoort ze bij jou?*

Ik probeer me hun stemmen te herinneren, die van A en van Maxine. En de stem van het zestienjarige Noorse meisje dan, dat af en toe Karin wordt genoemd? Die naam staat in haar paspoort. Nu ze met haar moeder de actrice naar New York is verhuisd, praat ze meer Engels dan Noors. Ik heb geen herinneringen aan die stem. Engels is niet haar moedertaal en ook niet haar vaders taal, ze is half Noors, half Zweeds, ik stel me voor dat ik een zweem van stoerheid hoor als ze praat en dat dat met het Engels te maken heeft, alsof die derde taal een jurk is die ze heeft geleend en waarvan ze doet alsof die van haar is, onzekerheid hoor ik ook – het meisje is overal onzeker over – en die onzekerheid doet haar stem onmiskenbaar klinken als iets wat haar Zweedse vader, als hij haar had horen praten, zou hebben omschreven als *förljugenhet*, onoprechtheid.

Ik heb de namen van A en Maxine gegoogeld, ik heb naar videoclips gezocht, maar niets gevonden met geluid, ik dacht misschien dat als ik hun stemmen zou horen, on-

ze stemmen, het herinneringen zou losmaken, dat er gaten zouden komen in het gezwel dat mijn verhaal is van die tijd.

Kun je haar naar me toe sturen, ik wil haar graag even bekijken.

Maxine was een goedgeklede vrouw in ruimvallende, op maat gemaakte zwarte jurken die alle huid bedekten, ze droeg lange, witte parelkettingen en een grote ronde bril met een zwart montuur. Schoonheid omvat zoveel, zei ze. Aanvankelijk was ze agent voor veelbelovende fotografen, geleidelijk aan ook voor een bonte selectie fotomodellen, meisjes en jongens, zwart en wit, homo en hetero, jong en niet meer zo piepjong. Ze was haar tijd vooruit en stelde zich een wereld voor waarin meisjes en jongens, zwart en wit, homo en hetero geen vastomlijnde categorieën meer waren. In de la van mijn bureau ligt een foto van haar waarop ze poseert met Andy Warhol, die zich voor de gelegenheid in een donker pak met een stropdas heeft gestoken. Hij lijkt op een schooljongen en steekt zijn buik naar voren, hoewel er nauwelijks van een buik sprake is. Maxine heeft een zijden lint in haar haar geknoopt, ze draagt een dunne ceintuur om haar middel en op haar linkerborst een zilveren broche, op de foto is ze jonger dan toen ik haar kende. Ze staan arm in arm, stijf naast elkaar als een oud echtpaar, ze staan te ginnegappen en hebben pret.

Ze had gelijk, Maxine, met haar opmerking dat schoonheid zoveel kon omvatten, en dat zei ze in een tijd waarin *mooi* synoniem was met wit, mager, lang en blauwe ogen. Ik heb het over meisjes – over de schoonheid van meisjes – ik heb het niet over andere dingen die mooi zijn, zoals vazen, bomen, rozen of stenen. Zelf besteedde ik veel tijd aan

mooi. Was ik mooi? Nee. Jouw moeder is een van de mooiste vrouwen ter wereld, zei Maxine, en daar had ze gelijk in.

Misschien kan ik wel iets met jou, zei ze.

Een jaar later, in 1984, gaf Marguerite Duras de roman *De minnaars* uit, waarin ze schreef: *Wat ik wil zijn in de ogen van mensen, dat ben ik, mooi ook, als dat is wat ze willen dat ik ben*. En nu had A gebeld en gezegd dat hij me wilde bekijken.

Trek dat jack uit, zei Maxine. Je moet je niet verstoppen.

Ik heb het geleend, zei ik.

Dat interesseert me niet, zei ze. Trek het uit. A werkt voor de Franse *Vogue*. Hij is een van de besten. Hij zag je, en nu wil hij je misschien gebruiken.

Hij zag me in de lift.

Hij zei dat ik naar hem glimlachte, maar dat is niet waar. Wat ik deed toen ik merkte dat hij naar me keek, was recht-op gaan staan, mijn schouders naar achteren rollen – een piepkleine beweging – een simpele choreografie voor een zestienjarig meisje dat haar kindertijd van zich heeft afgeschud, een bewust aanspannen van de spieren in mijn heupen, ruggengraat, nek, wangen en voorhoofd, ik had *het gezicht van het genot*, en toen belde hij Maxine en zei dat hij me wilde bekijken.

Ik trok mijn leren jack uit, maar hield mama's rode muts op. Mijn armen waren koud.

Kippenvel, zei hij toen hij de deur opende en me binnenliet.

Hij wees naar mijn blote armen.

Het is oktober, zei ik, bijna november.